

Tosimiesten kisat: Mongolian Naadam-juhlissa ratsastetaan hurjasti kilpaa

Mongolia on maailman ainoa maa, jossa hevoset ovat vielä todella kunniaissa. Ne ovat osa päivittäistä elämää suurelle osalle kansaa. Ja hevoskilpailut osana vuosittaisia naadam-kansanjuhlia ovat suurempia tapauksia kuin mitkään urheilukisat missään muualla maailmassa. Syyttä ei Mongolian vaakunassa ole hevosen kuva ja rattaanpyörä.

Mongolian vaakunassa on huimasti etenevä hevosen hahmo ja rattaanpyörä kertomassa hevosen suuresta merkityksestä Mongolian historiassa ja nykyisessä elämässä.

Kun naadam-kisat alkavat, tulevat mongolit paikalle kaikilla kulkukeinoilla, mutta mieluummin tietysti ratsastaen.

Mongolia kuuluu seutuihin, joilla hevonen eli pisimpään täysin villinä arohevosena. Nyt näitä viljejä arohevosia ei laajoilla aroilla enää ole, sillä ne ovat sekoittuneet muihin jalostetumpiin hevosiin. Przewalski-hevosia on enää maailman eläintarhoissa. Ja tutkijat väittelevät edelleen, ovatko nekaan todella enää sekaantumattomia alkuperäisiä villihevosia, vaikka ne näyttävät hyvin alkukantaisilta.

Mongolian omat arohevoset ovat nykyäänkin pikkuponeja, mutta ne ovat maineikkaita kestävydestään. Mongolit eivät hyväksy niille nimitystä poni. Ne laiduntavat aroilla vuoden ympäriinsä ja selviävät sillä rehulla jota kulloinkin on saatavilla ja selviävät myös arojen kovassa kylmässä viimassa. Vuonna 2000 peräti 2,5 miljoonaa nautaeläintä ja hevosta menehtyi maassa poikkeuksellisen kovan talven tappamina.

Mongolian arohevonon voi laukata tuntikausia väsymättä. Kirjoihin on kirjattu muuan poikkeuksellisen kestävä ori nimeltään Elden Zeerd Uvsin maakunnasta. Se juoksi ratsuna peräti 250 kilometrin matkan vain 14 tunnissa.

Toinen näyte Mongolian arohevosien selviytymisestä on aivan ainutlaatuinen maailmassa. Vietnamin sodan aikana Mongolian hallitus lahjoitti Vietnamin sotilaille karjaa ja myös hevosia. Kun hevoset

oli viety junilla Vietnamiin ja vuosi oli kulunut, muuan orihevonon pystyi selviytymään omin voimin Vietnamista takaisin kotiarjoilleen Mongoliaan! Tuhansien kilometrien matka oli viidakoita, suurienkin jokien poikki ja läpi laajan Gobin autiomaan.

Mongolian viranomaiset yrittivät salata tämän hämmästyttävän tapauksen. Ulanbaatorin kaupunginjohtaja, herra Chimbol, järjesti hevosen vapautteen niin ettei sitä

lähetetty teurastamolle. Tämä kotipaikkakokkainen ori sai elää loppuelämänsä Bogdin vuorien suojelualueella pääkaupungin läheisyydessä kansallisena, arvostettuna nähtävyytenä ja mongolialaisen sitkeyden perikuvana.

Mongolian kansallispäivään liittyvät naadam-kisat ovat valtava kansanjuhla ja niihin liittyvät myös perinteiset ratsastuskisat. Kaikkialla maassa järjestettävien kisojen ohjelmaan kuuluvat myös kilpailut jousiammunnassa ja painissa. Tietysti kaikenlainen muu ilonpito kuten on kuulunut jo kolmisen tuhatta vuotta.

Näitä kansanjuhlia ja kisoja pidetään sekä Mongolian pääkaupungissa että kaikissa maakunnissa. Kansaa on liikkeellä enemmän kuin milloinkaan muulloin. Kaupunkien ääreen pystytetään valtavia jurtta- ja telttaleirejä. Väki on liikkeellä kaikilla mahdollisilla kulkuneuvoilla yöpyen kaikissa ajateltavissa olevissa majoituspaikoissa.

Jos menet Mongoliaan, kannat-

taa mennä juuri näiden juhlien aikaan. Mistään muualla et löydä vastaavia kansanjuhlia, joissa perinteiset leikit ja rituaalit ovat niin laajalti täyttäneet elävää elämää kuin näissä hevosjuhlissa. Oletpa tullut mistä tahansa, niin aina löytyy tilaa mongolien jurtasta matkaajalle.

Tsingis-kaanin ikivanhat kisat

Ei tarkalleen tiedetä, milloin mongolit aloittivat kylissään nämä kisat. Joka tapauksessa ne ovat antiikin olympialaisten kisojen jälkeen vanhimmat järjestetyt kisat. Kisojen juuret juontavat aikaan, jolloin Keski-Aasian heimot vasta taltuttivat hevosia ihmisen palvelukseen. Niinpä sellaiset paimentolaisheimot kuin hunnit, skyytit ja turkkilaiset olivat jo kisailemassa keskenään.

Jo niin varhain kuin 3.000 vuotta eKr. nämä kisat tulivat kansalliseksi kisajuhlaksi kun Mongolian heimot tulivat kisaamaan keskenään paremmuudesta. Mongo-

lialaiset väittävät, että jo pronssikautena miehet kisailivat keskenään. He kokoontuivat antamaan päälliköilleen, naisilleen ja toiselleenkin näyttöjä siitä, ketkä ovat vahvimpia painijoita, ketkä parhaita jousen käyttäjiä ja ketkä taas taitavimpia ratsastajia.

Kilpailuja onkin aina kutsuttu myös nimellä **miesten kolmen taidon kisat**.

Kaikki nämä kolme lajia ovat juuri taitoja, joilla seudun karuilla aroilla voi menestyä. Erityisasema kisoissa on miesten painikisassa ja se nauttii kisoissa yhtä suurta suosiota kuin sumo-paini Japanissa ja baseball Yhdysvalloissa.

Tsingis-kaanin sanotaan aikoinaan jo 1300-luvulla sanoneen, että joutilaat kädet tekevät paholaisen töitä ja juuri hän teki näistä kisoista monipuoliset miesten mittelöt, jotta mongolisoturit harjoittelisivat sotataitojaan säännöllisesti ja parhaat soturit saisivat palkintoja.

Vaikka Tsingis-kaania pidetään Euroopassa hurjana tappajana

ja rosvona, hän on Mongoliassa edelleen kaikkein kunnioitetuin kansallissankari ja esikuvana monella tapaa. Tsingis-kaanin asuinpaikkoja etsitään ja hänen äsken löydettyä talvipalatsiaan pidetään pyhänä kohteena.

Ja Tsingis-kaanin tahdon mukaisesti nämä kisat ovat nimenomaan miesten kisat. Naisia näissä kisoissa ei pitkään päästetty kilpailemaan, heidän oli vain juhlitava miehekkäimpiä miehiä. Mutta nykyään naisetkin ratsastavat ja ampuvat jousilla, mutta painimaan ylävartalo paljaana he eivät ainakaan vielä ole päässeet.

Sana naadam (äännetään naadm) tarkoittaa mongolian kielessä kisa, kilpailua ja urheilua. Tässä tulee mielenkiintoinen yhteys näiden nimitysten ja sanojen osalta meidänkin kieleemme saakka. Suomessakin lapset ovat leikkineet naattaa, olleet naattasilla eli hippasilla. Hippa on toisten takaa-ajoa; se jota muut eivät saa ajettua kiinni ja hipaksi, on voittaja. Jossain vaiheessa on siis suomenkieleenkin tullut tällaista kilpaleikkiä tarkoittava yhteinen sana nykyisen mongolinkielien kanssa. Tällaisia kisoja on siis pidetty kaikkialla ja nimet ovat olleet samoja.

Mutta näihin Mongolian naadam-kisoihin liittyy myös kaikenlaista muutakin kansanjuhlaa kuin pelkkiä kilpailuja.

Kisat pidetään aina keskikesällä. Talvi Mongoliassa on kahdeksan kuukautta pitkä eikä silloin näitä kisoja voi järjestää. Kesäkuussa keväiset kylvyöt on jo tehty eikä vielä ole kiirettä sadonkorjukseen. Silloin pidetään juhlaa, tavataan toisia, tehdään naimakauppoja ja tietysti käydään hevoskauppaa. Aivan kuten jo satojen ja tuhansien vuosien ajan on tehty.

Vuodesta 1921 alkaen kisoja ja kansallispäivää on pidetty kesäkuun alkupuolella. Nimittäin juuri 11. kesäkuuta vallankumoukselliset itsenäisyystaistelijat tekivät menestyksellisen hyökkäyksen Urgoon, pääkaupunkiin ja ajoivat pois kiinalaiset joukot, jotka olivat pitäneet kaupunkia vallassaan varuskunnastaan. Tämä pääkaupunki on nykyisin nimeltään Ulan baar (foto) eli **punaisten sankari-ena kaupunki**.

Tämä kansanjuhla ja kisa alkaakin nykyisin ratsukulkueella, jossa keskiajan mallin soturit ratsastavat Tsingis-kaanin yhdeksää lipunauhaa kantaen.

Mukana juhlakulkueessa ovat myös ne valtavat kärryt (nimeltään gerlug), joilla mongolipäälliköt aikoinaan muuttivat leiriään. Jurtat (ger) olivat suurten puupyörien päällä ja härkälauma veti kärryjä sinne, minne päällikön ja heimon matka kulloinkin veti.

Mongolihevosissa on tutkimusten mukaan nykyään hyvin monien hevosrotujen verenperintöä ja sitä mukaa monenkirjavaa ulkonäköä, kuten tässäkin ratsussa. Mongolien satulat ovat pieniä ja värikkäitä, mutta moni kevyt ratsastaja ei käytä satulaa lainkaan eikä hevosten kengitykselläkään ole aina väliä. Hevosaitoja Mongoliassa on vain asumusten lähetyvillä, muuten arot ovat aitaamatonta yleistä laidunta. Wikipedia-kuva.

Kaikkein suosituin laji Mongolian Naadam-kisoissa on paini. Siinä vahvat ja taitavat miehet painivat yläruumis paljaana.

Ratsastuskisat

Vaikka painikisat ovat arvostettuja ja ainutlaatuisia eri suhteissa ja vaikka jousiammuntakin on perinteinen arvotettu mongolin taito, niin näyttävimpiä kisoissa ovat tietysti hevoskilpailut. Nimittäin jos kuka niin mongoli on hevosmies. Edelleenkin yli puolet mongoleista on paimentolaisia, jotka asuvat jurteissaan ja ovat tavalla tai toisella karjan ja hevosten kasvattajia.

Kun Mongolia arojen maana on köyhä ja autoja ja rakennettuja teitä on vähän, on hevonen edelleenkin arkipäivän tärkein liikku-maväline tässä maassa. Edelleen liikutaan kaksikyttäisillä kameleilla, aaseilla ja jakkihärilläkin kuten aina on liikuttu. Ratsu on luotettava kulkuväline, jolla pääsee eteenpäin, sillä tiet ovat väliin tulvien peittämiä. Kun talvi tulee ja lunta sataa, kukaan ei auraa teitä ja on mentävä ratsain eteenpäin. Kun lunta on paljon, pannaan kärryn pyörien tilalle reenjalakset. Jo-pa kamelit vetävät rekiä.

Hevoskisoissa keskenään kilpailevat juuri itse hevoset, eivät niinkään ajajat, tämä on järjestys.

Lapsiratsastajat

Naadam-kisojen hevoskilpailujen ällistyttävien yksityiskohta ulkomailta tulevalle vieraille on, että hevosten ratsastajat useimmiten ovat tosiaankin lapsia ikävuo-sien 4 ja 10 väliltä, niin tyttöjä kuin poikiakin.

Kun esimerkiksi arabien öljy-heikkienkin kameliratsastajille on alettu panna ikärajoituksia ja pikku pojat yrittävät väärentää henkilödistuksia päästäkseen kevyiksi menestykselliseksi voitontavoit-telijoiksi ja suurten rahapalkintojen saajiksi, niin Mongoliassa on vain sitä parempi, mitä nuorempia ratsastajat ovat. Uskotaan nä-et, että vain kevyiden ratsastajien alla hevonen pystyy esittämään parasta vauhtiaan. Eihän sen tarvitse kantaa isoa kuormaa, vaan vain edetä.

Nämä ratsastuskisat käydään hevosten ikäluokkien mukaan. Jo yksivuotiaat hevoset ovat kil-pailemassa ja nämä hevoset ovat hevosikäluokassa nimeltä daa-ga. Koska tämä sana on ällistyt-tävästi suomalaisen sanan taakka kaltainen, on pääteltävissä mui-noin juuri nuoria hevosia käytet-

Mongolian arojen alkuperäinen villi hevonen eli Przewalski-hevonen ei elä enää Mongoliassa, vain eläintarhoissa. Wikipedia-kuva.

tiin myös taakkahevosena opet-taen niitä hyötyeläimiksi säilyttäen taakkoja selkään, ratsastajien itse noustessa vanhempien, vahvem-pien hevosten selkään.

Kaksi vuotta täyttäneet hevoset ovat luokassa shudlen. Ja 3 vuotta täyttäneet luokassa khyzaalan, 4-vuotiaat soyolon ja täysikäiset eli 5-vuotiaat ja vanhemmat luokas-sa ikh nas.

Kilpailun ratsastusmatka täysi-käisille hevosille on peräti 30 kilo-metriä, nuoremmille taas kullekin ikäluokalle on lyhemmat matkat.

Koska Mongolian aroilla on tilaa, eivät ratsastajat kilpaile vain kelloa vastaan, vaan keskenään suurilla yhteislähdöillä. Kun hevoset ja ratsastajat liikkuvat hermostuneesti lähtöpaikalle, nousee taivaalle tomupilvi. Ja kun läh-dön hetki lähestyy, valtava kannustajien joukko huutaa kannus-tuhoitojaan ja töräyttelee torvi-aan kiihdyttäen osanottajia kisan raivoon. Satojen ratsukkojen jouk-

ko lähtee radalle suuren tomupil-ven sisässä.

Ghiin-go-o-o-o!!! Ghiin-go-o-o-o-o!!! Näin huutavat nuoret jockey-ratsastajat kannustaes-saan kisassaan hevosiiaan. Koska nuoret lapset kuitenkin ovat heik-koja, sattuu tämän tästä että rat-sastaja putoaa kisassa ja kymme-niä lapsia loukkaantuu kisoissa va-kavasti ja moni viedään sairaalaan henkiahieverissä.

Kolme päivää kestää näiden miehisten taitojen kisa. Vanhat laulut kaikuvat leireissä, kun sas-likkia leiritulilla paistavat ja koh-ta juopuvat hevosmiehet hoilaa-vat lauluja voitokkaista ratsuista ja ratsastajista ja vahvojen ja tai-tavien miesten ja naisten sankariteoista arojen olympialaisissa. Kun kisat ovat ohi, niin niistä riit-tää taas vuodeksi tarinointia sa-malla kun valmistaudutaan seu-raavan vuoden kisoihin, joko painijana, ampujana, ratsastajana tai katsojana. ◆

HUOLEHDI HEVOSESI HYVINVOINNISTA PÄIVITTÄIN

FOAL PLUS pitää hevosesi hyvässä kunnossa

- ravi- ja ratsualan ammattilaisten suosima
- jokapäiväiseen ruokintaan
- ennaltaehkäisee vatsan ja suoliston häiriötiloja
- imeyttää ravinteet nopeasti
- palauttaa hevosen nopeammin kilpailukuntoon
- vähentää stressiä
- ei sisällä lisäaineita tai kemikaaleja
- tuote on riittoisa, siksi edullista käyttää

Katso ammattilaisten käyttökokemuksia sekä käyttöohjeet www.tuffrock.fi

TuffRock Oy

Tuotteet jälleenmyyjiltä kautta maan sekä hyvinvarustetuista hevostarvike- ja maatalousmyymälöistä.
Katso jälleenmyyjät www.tuffrock.fi, sales@tuffrock.fi

OTUSKESKUS

Lähteranta 1 A, 02720 ESPOO
puh. 09-853 1880, info@otuskeskus.fi, www.otuskeskus.fi

Avoinna:
ma-pe 10-19, la 10-15